

BRĪVĪBA

LATVIJAS SOCIĀLDEMOKRATISKĀS
STRĀDNIĒKU PARTIJAS MĒNESRAKSTS
FREEDOM Periodical of the Latvian Social Democratic Party

Brāz bangas, tu naidīgā pretvara —
Mēs tāles sniegsim, kur laimība!
Rainis

J. Kārklīšs

BALTĪJAS ZEME

Baltijas zeme — sentēvu zeme,
Brīvām tautām kur raženi zelt,
Zaļajās ārēs, zilajā jūrā
Gaismas, taisnības kopvalsti celt.

Baltijas zeme — negaisu zeme,
Verdzības varu plosītais lauks.
Nezāles sadegs, krūmāji lieksies —
Asiņu vagās ozoli aug.

Baltijas zeme — ozolu zeme,
Ūdeņi vienā jūrā kur plūst.
Vienkop šalkdami, trejtautu ozoli
Gadu simtos ne liecas, ne lūzt.

Nr. 9. (213.)

STOKHOLMA

Novembris 1970. g.

Demokratiskās kustības uzsaukums

Baltijas, Ukrainas un Krievijas demokrāti, kuņu programmu mēs atstāstījām agrākos Brīvības numuros, tagad griezušies pie Padomju Savienības tautām ar šādu uzsaukumu, kas svarīgs arī Latvijas demokrātiem dzimtenē un trīndā:

Mēs, demokratiskās kustības dalībnieki, jauni un veci, dažādu sociālu slāņu un tautību pārstāvji, sociālisti, komunisti un nacionālisti, ateisti un ticīgie, vienojamies cīņā par taisnību, humānu tiesisku iekārtu, par brīvību un personas neaizskaramību, par pilnīgu demokrātiju. Savā programmā mēs izteicām mūsu uzskatus, prasības un cerības par padomju sabiedrības evolūcionāru pārveidošanu.

Mēs vēlreiz atgādinām visiem pilsoņiem, ka vienīgi pateicoties visu sociālo slāņu pasivitāti un demokrātijas trūkumam aizgāja bojā 14 miljoni nevainīgu cilvēku. Mēs atgādinām, ka šādas briesmas nav novērstas arī tagad, kaut arī režīms ir daļēji mīkstināts. Apspiešanas aparāts ir plašs un darbīgs — atkal norīt politiskās prāvas, atkal pildās nometnes ar godīgiem cilvēkiem, atkal veselus pilsoņus iesloga psihiatriskās slimnīcās. Nevienš no Padomju Savienības pilsoņiem nav nodrošināts pret nelikumību un varmācību.

Tāpēc vienosimies kopīgā demokratiskā ierindā! Lai katrs no mums vienmēr un visur uzstājas pret nelikumību, pret varmācību, pret eksploataciju!

Intelligence! Radošie, tehniskie un administratīvie darbinieki! Radiet jaunas garīgas vērtības un sniedziet tās cilvēkiem. Droši aizstāviet savu „es”, savus uzskatus.

Strādnieki un zemnieki! Cīnieties par politiskām tiesībām un dzīves līmeņa pacelšanu. Izmantojiet saimnieciskās ietekmēšanas līdzekļus — streikus. Jūsu labklājība atkarīga no jums pašiem. Neesiet bezvārda vergi. Neticiet demagogiem, kas sola jums un jūsu pēcnācējiem zelta kalnus.

Jaunatne! Jūs esat valsts nākotne. Stājieties droši cīņas ceļā par demokrātiju. No jums atkarīga mūsu sabiedrības nākotne.

Karavīri! Pildot dzimtenes aizsardzības uzdevumus, esiet modri. Nepaceļiet ieročus pret saviem līdzpilsoņiem, pret saviem brāļiem un māsām. Gādājiet, lai sabiedrība jūs nenosoda, esiet godīgi, neaptraipiet sevi, piedaloties asiņainās izrēķināšanās akcijās pret mierīgiem un neapbruņotiem iedzīvotājiem.

Valsts drošības darbinieki! Jūsu uzdevums ir cīnīties pret spiegiem, bet nevis pret demokratiskiem spēkiem. Ne-

aizmirstiet, ka daudzi jūsu kolēģas, kas nikni cīnījās pret izdomāto „pretrevolūciju” un „tautas ienaidniekiem”, vēlāk krita no šķēpa, kuņu viņi paši pacēla. Atcerieties savu priekšteču likteni.

Mēs, šīs zemes demokrāti, paskaidrojam, ka esam stingri apņēmušies cīnīties par brīvību un tautas labklājību, par spīti visām grūtībām. Mēs aicinām visus godīgos, domājošos un drošos mūsu sabiedrības pilsoņus, neatkarīgi no sociālās, nacionālās un reliģiozās piederības aktīvi piedalīties mierīgā cīņā par augstajiem demokrātijas ideāliem!

Padomju Savienības demokrāti! Apvienojieties, cīnieties, uzvariet!

Krievijas, Ukrainas un Baltijas demokrāti

18. novembra svinības Stokholmā

LSDSP svinīgais valsts svētku akts 18. novembrī bija atkal ciešas apņēmības pilnu trīndinieku tikšanās Latvijas tautas un valsts lielajā dienā.

Viesus apsveica partijas priekšsēža biedrs Jānis Robežnieks, uzrunas beigās uzaicinādams nodziedāt Dievs, svēti Latviju!

Svētku runu teica rakstnieks Jānis Gulbītis: „18. novembris piedzima 1918. gadā. Šodien tas jau ieguvis vizionāru gaismu. Valsts pasludināšanas un pirmo cīņu laikā ticīgo lielajam brīnumam — savai neatkarīgai valstij — nebija daudz. Neatkarībai zūdot, sērotāju skaits bija daudz lielāks nekā ticīgo skaits sākumā. Brīva valsts nozīmē arī individa brīvību. Šodien valsts zudusi, bet ideja pastāv, tā neiet uz dusu. Brīvības un neatkarības idejas nav uzvarētas un nevar tikt uzvarētas. Brīvības zemdegu straumēm ir pakļauta arī austrumu despotija. Katrs drosmīgs un taisnīgs cilvēks tur ir mūsu sabiedrotais, vienalga, kādas tas tautības. Šodienas realitātes ir drūmas un skarbas. Tām pretī jāstāda mūsu vīzija nākotnei — brīva valsts brīvu tautu kopā. Mūsu vīzija nav kas abstrakts, iesim tai pretī kā zemes cilvēki. Mūsu mērķis ir cilvēka labums, līdz ar to — visas nācijas labums. Mūsu laipa uz nākotnes vīziju ir šodienas latviešu jaunietis. Tam jāpiedalās arī politiskā darbā, vajadzīgas jaunas enerģiskas un politiski skolotas balsis. Aicināti arī tie, kam, svešatnes apstākļu dēļ, varbūt, latviešu valoda vairs nav tik skaidra. Mūsu prasībām jāskan visās valodās.

Šodien vajadzīga arī sinteze starp

reālītāti un vīziju. Tādu varam saskatīt arī LSDSP jaunajā programmā”.

Sarīkojumu noslēdza ainas skapās un vārdos no latviešu gara devuma kultūras laukā. Osvalds Murjans deklamēja Kārļa Dzirlejas dzejas, Ilze Ziverte sniedza Vizmas Belševicas, Vitauta Lūdēna pantus iejūtīgā priekšnesumā. Andris Vitoliņš spēlēja Alfreda Kalniņa, Valentīna Utkīna (mācības spēks konservatorijā Rīgā) un Jāņa Mediņa klavierdarbus. Klausītājiem šos darbus daudz tuvākus padarīja Vitoliņa vienkāršos, pret labu mūziku sirsnīgos vārdos teiktie paskaidrojumi par darbu rašanos un to vietu komponistu radītajās vērtībās.

Sociālistiskā internacionāle Parīzē

No 24.—26. oktobrim Parīzē notika vairākas Sociālistiskās internacionāles apspriedes. Austrumeiropas sociālistu ūnijas izpildu komiteja Br. Kalniņa vadībā apsprieda organizatoriskus jautājumus. Internacionāles studiju grupa Austrumeiropas un padomju lietās iztirzāja Krievijas, Ukrainas un Baltijas demokratiskās kustības programmu un tās nozīmi, par ko plašu referātu sniedza Br. Kalniņš. Studiju grupa ievēlēja turpmākai darbībai divus pastāvīgos priekšsēdžus: Alvaru Alsterdalu (Zviedrija) un Brūno Kalniņu (Latvija). Internacionāles birojs, kuŗa sēdē piedalījās gandrīz visu Eiropas sociāldemokrātisko partiju pārstāvji, arī aicināja B. Kalniņu referēt par demokratisko kustību Padomju Savienībā, kam sekoja dzīvas pārrunas. Biroja nākamā sēde notiks Londonā 14. decembrī. Birojs galīgā veidā nolēma sasaukt internacionāles ģenerālpadomes sanāksmes Helsinkos, 1971. g. 25.—27. maijā. Speciālā komisija, kas apspriež Eiropas drošības konferences jautājumus, nebija vēl vienojusies par kādu rezolūciju, kāpēc jautājumu pagaidām atstāja atklātu, lētecot atsevišķo zemju partijām taisīt lēmumus Eiropas drošības lietā. Austrumeiropas jautājumu studiju grupā SPD pārstāvis H. E. Dingels, atbildot uz B. Kalniņa jautājumiem, paskaidroja, ka Vācijā nav paredzēta bēgļu politiskās darbības ierobežošana un ka ar Minchenes amerikāņu raidītājiem atkal noslēgti līgumi par viņu darbību nākamā gadā. Poļu sociālistu partijas pārstāvis Vončiks deklarēja, ka poļu sociālisti (tāpat kā visa poļu emigrācija) prasa atzīt Oderas-Neisas robežu un šīni ziņā atbalsta Vācijas-Krievijas līgumu. Franču sociālistu partija rīkoja par godu Austrumeiropas studiju grupas dalībniekiem vakariņas. Vēl atzīmējams, ka studiju grupas sēdēs piedalījās arī Internacionāles prezidents Bruno Pitermans un ģenerālsēkretārs H. Janičeks.

T.

Ko domā un dara Latvijā?

Neveiksmīgā celtniecība

Par celtnieku darbiem māk pastāstīt gandrīz vai katrs padpilsonis. Lūk, būvējuši, būvējuši tur kādā kolchozā, beidzot kautkas bijis sasliets arī, bet tik ļodzīgi, ka kolchoza pārvalde aizliegusi jaunceltni nodot ekspluatācijai, citur ieburcis jumts arī bez sniega palīdzības, kādā citā vietā vējš māju sagāzis. Sarkandaugavā atkal cēlušies piebūvi kādai fabrikai. Bet Rīgas smilts tāda ļodzīga. Un raugi, sienas sāk ļodzīties nevar. Un kāds tur arī brīnums: ne tikai materiāli un darbs ir zemas kvalitātes, celtnieku neapmierināmā kāre pēc stiprāka malķa stāv tiešā proporcijā ar zādzību frekvenci. Kvalitatīvi ziņā nekas daudz labāks nav sakāms arī par pēdējā laika jaunceltnēm. Ko līdz eventuelā darba prasme un inženieru zināšanas, ja bieži jāstrādā ar „aizvēsturiskiem” materiāliem un darba metodēm. Nesen kāds latvietis no dzimtenes, aplūkojot modernu zviedru būvi, teica: „Es varu vai nu smieties, vai raudāt. Izņemot betonu, te nav neviena materiāla, ar ko es varētu strādāt mājās”.

Pašapkalpošanās veikali neizdodas

Ar zādzībām Padvalstī vienmēr bijis negals, tādēļ tur arī pagrūti lievietis vienu otru progresīvu no kapitālistiskām zemēm nākušu uzlabojumu. Kā ar tiem pašiem pašapkalpošanās veikaliem. Ir jau tā, ka padomju pilsonim daudz laika jāziedo rindās stāvēšanai, kaut vai lai sagādātu dienišķo iztiku. Šāda izšķērdība ar laiku izskaidrojama ne tikai ar nepieciešamo preču trūkumu, bet arī ar kapitālistu uztverē neiedomājami vecmodīgo un neefektīvo pārdošanas sistēmu. Vispirms jāstāv rindā, lai izvēlētos preci, tad — lai samaksātu pie kases un beidzot jāstāv atkal rindā, lai to saņemtu pret kvīti. Pie tam, iepērkoties šī procedūra jāatkārto dažas reizes, jo Padomju Savienībā vēl dominē vecā sīkbodnieku sistēma ar sīkiem veikaliņiem gaļai, pienam, maizei, u.t.t. Dabīgi, ka, kaut arī ar 20 gadu nokavēšanos, Padzemes gudrie sāk lauzīt galvas, kā visprogresīvākajā zemē iekopt pašapkalpošanās sistēmu. Ir jau sīki mēģinājumi, piemēram, maizes izstrādājumu nodaļā Universālveikalā Rīgā u.c. Bet tagad biedri Ogrē beidzot sadūšojušies un atvēruši „īstu” pašapkalpošanās bodi, tikai tajā jātirgojas „pa vecam”, jo citādi zādzību frekvence ir tik liela, ka pie katra plaukta būtu jānorok pa milcīmu. Tad, lai kāpinātu personāla kaujiniecko modrību, mēģinājuši lietu nokārtot tā, ka visi zudumi jāatlīdzina veikala personālam. Rezultāts: pašapkalpošanās veikalam neiespējami dabūt personālu... Teikto labi ilustrē divu padpilsoņu saruna Stokholmas veikalā, kur mantu vai kalniem, bet neredz neviena sarga: „Pie mums — divās stundās pa tiro!”

„Melnie” tirgojas Rīgā

Par padomju saimniecības ražojumu distribūcijas kēžu nepraktisko un absurdo izveidojumu jau rakstījuši daudzi padomju un ārzemju speciālisti, bet ir satriecoši redzēt to tuvskatā. Privātsaim-

niecības paliekas arī ar ļoti primitīviem līdzekļiem viegli izkonkurē valsts vareno aparātu. Rīgas **Kolchoznieku tirgū „melnie”** (Kaukāza un Vidusāzijas republiku pamatiedzīvotāji) tirgojas ar labas kvalitātes dienvienu augļiem, vietējie ar pašu republikas ražojumiem. Šī arī rīdziniekiem ir vienīgā vieta, kur viņi var dabūt sezonas dārzeņus ātri, kaut arī ne lēti. Bet to var saprast: lai kaukāzietim atmaksātos lidojums uz Rīgu ar plūmēm vai firziķiem, tad cena nevar būt caurmēra pelnītājam pa kabatā. Bet ir cilvēki, kam naudas pietiek un „melnajam” atliek vēl nauda ko uzdzīvot pirms atgriešanās mājās. Bet dārzeņus, ko no Rīgas pievārtēs kolchoziem piegādā patērētājiem, tik ilgi tur dažādās starpbazēs, ka veikalos tie nonāk sairšanas stadijā. Šajā pašā kategorijā var ieskaitīt arī augstvērtīgu Baltijas jūras zivju samalšanu cūkbarībai, lai iegūtu zemas kvalitātes cūkgaļu ar zivju piegaršu. Padomju pilsoņi par šāda veida progresu var sniegt daudz ilustratīvu un interesantu ziņu.

Progresīva kartupeļu glabāšana

Netālu no Rumbulas lidlauka, braucot uz Rīgu kreisajā pusē, redzams bedrains, uzrakņāts lauks. Kas tie par ierakumiem, kašs beidzies jau pirms 25 gadiem? Kā paskaidro padomju varas pārstāvji, tam nav nekāda sakara ar padomju zemes aizsardzību, toties jo vairāk — ar padomju cilvēka vēderu. Te atrodas Rīgas pilsētas izpildu komitejas kartupeļu glabātuve. Tīcat vai nē — divdesmitā gadsimta vidū lielpilsētas iedzīvotāju apgādei vajadzīgās saknes jānorok zemē, tāpat kā aizvēsturiskos laikos!

Bet tas nekas, jo tukšāks vēders, jo naskāks solis parādes gājienos liesmots saukļu aizsegā — uz priekšu pa Ļeņina ceļu! Jau Piektdiņā gadā teica — manu miesu aplkāj skrandas, putra man pa kuņģi vandās. Kāpēc putras vietā tur nevar vandīties iepuvuši kartupeļi?

Berkļaviņš pazudis!

Sākot ar 1970. g. 1. jūliju iemīļots rīdzinieku padzēriens sāk pazust no plauktiem: „Kristāldzidrāis” vai „Berkļaviņš” kā to pamattautas pārstāvji mīlīgi dēvēja. Lieta tā, ka „lai uzlabotu vēl vairāk padomju tautas dzīves standartu un apmierinātu viņas augstās prasības, padomju valdība nolēmusi izmainīt un uzlabot preču sortimentu”. Visai šai lietai ir tikai viens āķis: jaunā sortimenta dzērieni ir varāk nekā uz pusi dārgāki kā vecā... Tāpat „Berkļaviņš” ir pazudis. Tā vietā to pašu padzērienu tirgo pudelēs ar uzrakstu „**Ekstra Vodka**” otrajā mātes valodā. Bet, lai nu padpilsoņiem galīgi neapskrietos dūša, tad par dažiem procentiem pazeminātas kaprona izstrādājumu cenas. Rīgā neatlaidīgi runā, ka pacels arī citu preču cenas. Vienu laiku baumoja, ka krietni celsies cukura cenas, lai sadārdzinātu prieku arī kandzās brūvētājiem. Tai reizē tomēr nekas nemainījās un presē parādījās zobgallīgi feļtoni (piem.: „Vārisim gurķu zafti.” Rīgas Balss 17. 07.70.), lai mazinātu panikas pirkumus.

Netic rublim!

Šajā pašā feļtonā aizskarta arī kāda cita aktuāla lieta — neuzticība rublim. Sliktu piedzīvojumu izmācība — pēckara periodā Padomju Savienībā jau divas reizes pārmainīta nauda — padomju pilsoņi ar neuzticību raugās kā ceļas cenas un kā lielām iedzīvotāju grupām

jāsastopas ar bēdīgo faktu, ka par naudu, atskaitot tīras nepieciešamības preces, neko nevar nopirkt. Visam tam vēl pievienojas baumas par jauno PSRS saimniecības kursu, kas atkal atstāšot pilnīgi novārtā patēriņa preču ražošanu. Tā nu Rīgā novērojama **pilnā ga histērija divos sektoros: nekustamu īpašumu un automašīnu tirgū**. Pirmo cenas kopš sešdesmito gadu vidus ir četr- un pieckārtojušās, bet par jaunu vai mazlietu automašīnu „melnie” sola 15.000 — 25.000 rubļu, pie tam transakcijas mašīnas pārrakstīšanai uz pircēja vārda izklaudas kā tirie mednieku stāsti. Dabīgi, ka ja stāvoklis vēl tālāk pasliktināsies, tad varas organi būs spiesti spert kādus nepopulārus soļus. Visērtākā tādā gadījumā var atkal būt naudas pārmaiņas akcija.

Krievu rubļi ārzemēs

Tiem padomju pilsoņiem, kuriem smaidījusi laime iekļūt kādā tūristu grupā rietumzemju apmeklēšanai, vienmēr jākaujas ar lielām naudās grūtībām: rietumu veikalos preču tik daudz, krievu rubļi būtu, bet nevienš tos neņem pretim un oficiāli samainītais ir drīz vien cauri. Lai tiktu vēl pie ārzemju naudas, jālietā citi paņēmieni. Vienkāršākais — papem līdz lieku degvīna pudeli pārdošanai. Bet ja negrib krist aizdomās par kontrabandu, kā tas vienam otram t.s. sociālistisko valstu sportistam gadījies, tad šo metodi nevar lietot lielāku summu iegūšanai. Muitnieki kļuvuši uzmanīgāki arī rietumos. Var arī mēģināt pārdot rubļus tieši. Katrā lielākā rietumu pilsētā, kur apgrozās padomju jūrnieki un tūristi, atrodas veikalnieki, kas specializējušies tirdzniecībā ar padpilsoņiem. Tie tad bieži **uzpērk rubļus par 1/5 — 1/10 daļu no to oficiālās vērtības**, bet, pazīstot tirgus prasības mājās, laimīgais padomju pilsonis arī tad vēl var nopelnīt. Šis pašdarbnieciskais ekonomisko sakaru veids sevišķi iemīļots to biedru starpā, kam iespējams regulāri apmeklēt kapitālistisko pasauli. Skaidrs, ka šādā ceļā ievērojamas padomju valūtas summas nonāk ārzemēs, kaut arī pēc noteikumiem naudas izvešana no PSRS ir stingri aizliegta. Jauna padomju naudas reforma arī šo spekulāciju varētu vismaz uz laiku aizkavēt.

Ārzemju pornografija Rīgā

Kaut arī rīdzinieki vienmēr uzsver, ka stāvoklis viņu republikā preču apgādes ziņā ir krietni vien labāks nekā Dzimtenes plašumos, deficitpreču saraksts iznāktu tomēr garāks par pietiekami dabūjamo preču uzskaiti. Tomēr Rietumos dzīvojošiem būs grūti iedomāties, kādu „garīgu barību” Rīgā meklē un samaksā ar skanošiem rubļiem, un ko dažādi amatierfotografi fotografē un pārfotografē: tā ir visparastākā **pornografija**. Kapitālistiskajā zaņķī dzīvojošiem parasti ne prātā neienāk, ka šādi ražojumi varētu būt deficitprece. To importē un padpilsoņus apgādā jūrnieki un dažādie funkcionāri, sevišķi pēc braucieniem uz Skandināviju. Var jau saprast, ka tādā ceļā atmaksājas izmainīt rubļus par 1/10 daļu no oficiālā kursa, ja par **pornografisku žurnāli** krāsās var dabūt ap 100 rubļu un 20 rubļu par pārfotografēšanas tiesībām. Oficiāli šādu iespējamību kontrabanda un izplatīšana tiek smagi sodīta (padomju vara ir tikumīga!), bet slepeni arī augsti funkcionāri šos ražojumus meklē kā ar uguni.

Valūtu lietas

Padomjzemes varenie vienmēr sakās aizstāvam mazos un vājos un nekad

neizmirstam savus draugus, sevišķi no sociālistiskās sadraudzības valstīm. To var arī redzēt, salīdzinot rubļu un dažādu ārzemju valūtu maiņas kursus: sadraudzības zemēm tas noteikts izdevīgāks nekā rietumu kapitālistiem, ņemot vērā tādas lietas kā pirktspēju. Tā par 100 rietumvācu markām var iemānīt 20 rubļus, kamēr austrumvācieši par savām markām dabū 40 rbļ., kaut arī Berlīnē un pat Rietumvācijas bankās viena rietumvācu marka tiek tirgota par četrām austrumvācu. Skaists draudzības žests, izdevīgs arī Padomju Savienībai! Un tā ne viens vien rīdzinieks, atgriezoties no Vācu Demokrātiskās Republikas, gribējis savas pārpalikušās markas izpirkt valūtas veikalā vai bārā. Bet, vai varat iedomāties viņa izbrīnu, kad atklājas, ka **sadraudzības valstu naudu tur vis ņemam pretim**, tikai dolarus, rietumvācu markas, mārciņas, frankus, kronas... tikai strādnieku izsūcēju, fašistisko, kapitālistisko rietumzemju naudu! Bet nauda jau nesmiird un tik tālu Padvalsts draudzība pret saviem satelītiem tomēr nesniezdas!

„Apkalpojam tikai ārzemju viesus”

Vēl nesen vietējie varēja iegriezties valūtas veikalā un par ārzemēs dzīvojošo radu atsūtīto naudu iegādāties kautko no ārzemju precēm vai no pašmāju ražojumiem, kuŗus citādi bez „blata” nav iespējams dabūt. Tagad nu šiem priekšiem ir beigas. Padomju pilsoņiem vēl var iegriezties **dolaru punktu veikalā**, bet uz valūtas veikala durvīm uzlikta diskrēta zīmīte: „Apkalpojam tikai ārzemju viesus”. Aiz priekšdurvīm stāv „ķēdes suns”: uniformēts durvju sargs, kas tad izšķir, kuŗš ir „ārzemju viesis” un kuŗš nē. Šis jauninājums izsaucis nepatīkamu sajūtu rīdziniekos un atkārtoti jādzird jautājumus, vai tad padomju pilsoņiem arī Dzimtenes robežās ir mazākas tiesības nekā baltemigrantiem un iebrāucējiem no kapitālistiskām zemēm? Only for whites?

Vai Pēterļa gailis sāk šķobīties?

Pēterļa baznīcas torņa tērauda skelets samontēts jau vasarā, bet tālāk nekas nenotiek. Tornis jāapšuj ar vaļa plāksnēm. Ja prasa funkcionāriem, tad atbilde viena — tūlīt būs! Tautā klist citas baumas — tornis pēc montāžas jau sācis šķiebties, vai arī nepareizi samontēts, bet konstatēta ap 14 cm nosliece no vertikālās ass. Gribētos domāt, ka tās tikai baumas, taču jau agrāk „Brīvībā” rakstījām, kā tika uzglabātas montāžai atvestās daļas torņa būvlaukumā — kaudzē samestas, ar visām iespējām deformēties jau pirms montāžas. Launām valodām varētu būt iemesls. Jau pavasarī bēdīgi uzziestā aizsargkrāsa bija daudzās vietās rūsas plankumu caurēsta, kā tā panesis rudeni un ziemu lietū un mitrumā? Un cik maksās rūsas notīrīšana un pārkrāsošana, ja to vispār darīs? Atkal jauns sociālistiskās celtniecības paraugs!

Vēl trakākas runas Rīgā nerimst par nu jau vairāk nekā 4 gadus būvēto jauno viesnīcu Pārdaugavā, pie Jūrskolas. Skelets gatavs, grīdu, logu, durvju nav, vējš velk kā pa Kubanas stepi. Pavasarī Rīgas izpildkomitejā runāja, ka mēģināšot šos elementus iepirkt — Ungārijā! Tiek čukstēts, ka kautkas esot misējis ar pamatu būvi, neesot pietiekami izpētīta pamatne, nu visa jaunceltne esot lēnā ceļā uz Daugavu!

Tiesām jāvēlas, lai tā nebūtu, daudz ieguldīta darba aizietu bojā. Ka tautā

Padomju Savienības monopols skaitxojamo mašīnu nozarē austrumu blokā

Padomju Savienības imperiālisma mērods ir daudzveidīgs. Neklausoties uz satelītvalstu protestiem, tā nodrošinājusi sev monopolu savā iespaidu sfērā skaitļojamu mašīnu sistēmas izveidošanai un produkcijai.

Pēc lietpratēju domām tas var nozīmēt, ka Padomju Savienība savā laikā varēs pārvaldīt šo valstu dzīvi visos sīkumos tikpat lielā mērā, kā kad šīs valstis būtu militāri okupētas. Liekas, ka nepaies ilgs laiks līdz brīdim, kad katra attīstība it visās dzīves nozarēs apstāsies, ja būs traucēta skaitļojamo mašīnu lietošana produkcijā un pētniecībā.

Komekons ir austrumu bloka ekonomiskās sadarbības organizācija, atbilstoša Varšavas paktam militārā laukā. Abās šajās organizācijās Padomju Savienība sev nodrošinājusi pilnīgu monopolu. Ir nolemts, ka visi pakta dalībnieki kopēji rūpēsies par skaitļojamo mašīnu sistēmas izveidošanu un mašīnu produkciju. Mērķis nav mazais — līdz 1975. gadam jāražo ap 35000 vienību! Pašlaik visā austrumu blokā ir ap 7000 mašīnu.

Padomju Savienība rūpēsies par visas sistēmas smaguma punktu — lielajām mašīnām un arī par lielu daļu programmēšanas materiāla. Pārējās valstis rūpēsies tikai par atsevišķām detaļām, piedāvājumiem un daļēji par programmēšanas sistēmas attīstību — vārdu sakot to programmas daļu, kas Padomju Savienībai nav sevišķi interesanta. Katrai valstij tāpat būs savs norādīts darba lauks un tās nevarēs darīt ko patstāvīgu uz savu roku. Tas izraisījis protestus satelītvalstīs. Čehoslovākijā un Austrumvācijā ir samērā attīstīta elektrotehniskā rūpniecība, kas varētu veikt lielākus uzdevumus nekā tām iedalīti. Padomju Savienība, turpretī, drīkstēs iejaukties arī visās tajās blakus nozarēs, kas atstātas citiem, ja būs tāda „kopēja vēlēšanās”. Citiem vārdiem — Padomju Savienība būs neatkarīga no citiem, turpretī šie citi „sociālistiskie brāļi” būs pilnīgi atkarīgi no krievu gribas. Šis važas, kuŗas tagad „labprātīgi” uzņemas krievu satelīti ir, nākotnes skatījumā, ciešākas, kādas jebkad kur redzētas valstu attiecībās. Taču šinī gadījumā jau par brīvām valstīm nevar runāt.

Krievu monopola nozīmi vislabāk raksturo jaunākā statistika par skaitļojamām mašīnām pasaulē. Austrumu zemes šodien ir tikpat kā pilnīgi neatīstītas šinī ziņā, tas ļoti svarīgi un izdevīgi krieviem.

Pasaules kopējo skaitļojamo mašīnu skaits šodien ir ap 106.000, no tām

klist arī nepamatotas baumas, nav jābrīnās. Tauta vēl pie „sociālisma brīnumdarbiem” pilnīgi nav pieradusi un tāda muļļāšanās, kā ar šo viesnīcu, prasa pēc kāda izskaidrojuma.

400 rubļi par ārzemju pasi!

Padsavienības augstākās padomes prezīdijs nesen izdevis dekrētu Nr. 260, ar kuŗu nodeva par ārzemju pasi ceļojumos uz rietumvalstīm noteikta turpmāk uz 400 rubliem (apm. 2.200 kronas). Maksa tāpat paaugstināta desmitkārtīgi un l'dzinās strādnieka 3—4 mēnešu algai. Tā tad turpmāk ceļojumi uz ārzemēm, lai apmeklētu savus tuviniekus, būs latviešu vairumam tikpat kā neiespējami. Observatori

62.000 ASV. Padomju Savienībai ir tikai 5500, tās iespaidā esošai Austrumeiropai 1500, Rietumeiropai — 24.000! Pārējām zemēm kopā 12.000.

Rietumeiropas daļa sadalās sekojoši: Vācijā 6.100, Anglijā 5.900 (tikpat kā Japānā), Francijā 4.500, Itālijā 2.700, Skandināvijā 1.500, Holandē 1.100. Salīdzinājumam vēl var minēt Kanadu ar 3.000 vienībām. Sadalījums Austrumeiropā: Pad. Sav. tāpat 5.500, Vācijā 500, Polijā 420, Čehoslovākijā 200, Dienvidslāvijā 180, Ungārijā 120, Rumānijā 50 un Bulgārijā 30 gab.

Taču starpība starp austrumiem un rietumiem ir nesalīdzināmi lielāka nekā rāda augšminētie cipari. 60—80 proc. no rietumos esošām mašīnām pieder t.s. trešai generācijai, resp. modernākām, kādas dabūjamas tirgū. Austrumu blokā šis procents ir — 5! Ap 35—38 proc. mašīnu pieder t.s. pirmajai generācijai.

Rietumu pasaulē ap 80 proc. skaitļojamo mašīnu ražo amerikāņu koncerns IBM. 1975. gadā būs gatavas t.s. piektās generācijas mašīnas, kas tālu pārsniegs visu iedomājamo šodien, turpretī austrumu apvienības projektētie tipi, kas varētu būt gatavi šinī laikā, būs neglābjami novecojušies.

Zinot to milzīgo nozīmi ražošanas un pētniecības procesos, kāda jau šodien ir un nākotnē būs daudzkārt pavairotā veidā skaitļojamām mašīnām, padomju saimniecības izredzes ekonomiskā sacensībā ar rietumiem patiesībā jāapzīmē par pilnīgām bezizredzēm. Varas turētāji kļūst desperāti, mēģina glābt neglābjamo. Tā arī vērtējams nodoms piekādēt citus „tvaika dampim” atomu laikmetā. Sigma

„Strēlnieks”

Zurnāls Baltijas militārai un politiskai vēsturei, kuŗu rediģē pulkvežltn. P. Dardzāns un izdod Čikagas latviešu strēlnieku kopa, nesen iznāca ar plašu Nr. 20—23, kas aptver 204 lpp. Numurs satur virkni interesantu un vērtīgu rakstu. Laba daļa veltīta ziemeļniekiem, sakarā ar slaveno Česu kauju 50 gadu atceri. „Strēlnieks” uzsver šo kauju lielo nozīmi un kritizē Baloža neitrālītāti šinīs mūsu valsts liktenīgajās dienās. Dibināti ir pārmetumi Ulmaņa valdībai, kas 1934. g. bez motivācijas strīpoja 22. jūniju no svinamo dienu saraksta. Interesants ir pulkveža P. Kapēpa, kas līdz savai nāvei dzīvoja Zviedrijā, kritiskais raksts par J. Balodi kā kara ministru Ulmaņa diktatūras valdībā un viņa „nekontrolējamie kontakti ar Krievijas valsts funkcionāriem”. P. Dardzāns skarbi un di-dināti kritizē A. Krodera „Atmiņas”, kas daudzās vietās pastāvēt no nepatiesībām, meliem un „tukšas muldēšanas”. Krodera „Atmiņas” esot „atbaidošs paraugs žurnālistiem, publicistiem un vēsturniekiem, kā nedrīkst ar netīrām rokām un savtību sirdi vandīties pa tautas pagātni” (156). Jāatzīmē arī dati par 6. Tukuma strēlnieku pulku, kas 1917. gada beigās un 1918. g. sākumā bija viens no Ļeņina valdības balstiem Pēterpilī, un ko komandēja plkvlt. Kr. Berķis, vēlākais 1934. g. apvērsuma vīrs. Šo faktu Latvijas neatkarības laikā apzinīgi noklusēja. Tg.

Latvijas basketbola izlases vienība Zviedrijā

Ciemiņi atbrauc

Latvijas basketbolisti ieradās Stokholmā ar lidmašīnu no Maskavas 31. oktobrī. Zviedrija viņus sagaida bez saules smaids, toties vairāk smaidu bija sagaidītāju sejas. Tur Zviedrijas basketbola savienības oficiālie pārstāvji G. Öbergs un J. Ritums, tur Zviedrijas latviešu jaunās paaudzes basketbolisti. Sagaidītāju skati pirmos apsvēca vecos paziņas, kas šeit jau viesojās pirms 3 gadiem — treneri M. Valdmani, spēlētājus O. Jurgensonu, K. Strēli un V. Eglīti, taču vajadzīgs tikai pavisam neilgs brīdis, lai nodibinātos tiešs kontakts un mīļas attiecības dzimtenes un trimdas to jauniešu starpā, kas viens otru redz pirmoreiz. Vienas tautas dēli, lielu varu izšķirti, satiekas neitrālajā Zviedrijā. Mūsējiem atbraucēji ir lielākais vecums, gandrīz vai cilvēki no mēness. Ģeogrāfiskās kartes nemeļo, līdz Rīgai attālumam nav lielāks kā līdz Helsinkiem vai Gēteborgai. Tikai ceļa mērītāji ir savādāki. Un tā nu iznāk, ka daudziem arī no šīs vienības šī būs pirmā un, diemžēl, arī pēdējā reize Zviedrijā. Taču drūmām domām satiekoties nav vietas, latvieši ieradās Zviedrijā ar uzdevumu rādīt savu basketbola spēles spēku. Tam pakļauta visa viņu viesošanās programma. Iepazīšanās ar Zviedrijas dzīvi paliek otrā vietā, iespējamā tikšanās ar šejienes latviešiem — labi ja trešajā vietā, īstenībā tā nav ne plānota, ne domāta, nav pasākams — vai tā vēlams, vai nevēlams. Tādi nu ir tie „abpusējie” kultūras sakari, par ko tik silti sakās rūpējamies sakaru komitejas... Šinī gadījumā par sakariem jāizšķiras katram pašam. Arī spriešana un domāšana ir vairāk vecāku ļaužu tiesa, jaunie vairāk dara un rīkojas pēc sirds. Ir tie, kam par to nav jādod atskaite, ir tie, kam, varbūt, būs jādod.

Sestdiena un svētdiena pāriet iespējamību robežās iepazīstoties ar miglāino Stokholmu. Svētdienas vakarā, 1. nov., jāķerpa pie „darba”, jo notiek

valstu sacīkste Zviedrija—Latvija Stokholmā.

Uzvar latvieši 92:78 (38:47, 73:73). Taču jau pašā sākumā jāsaka, ka tik tuvu zaudējumam, kā šoreiz, latvieši pret zviedriem nekad nav bijuši un nebija arī šīs turnejas turpmākā gaitā. Šķiet, ka šoreiz glābiņš naca no 2 pusēm — zviedru vadības taktiskās kļūdas, nemākot noturēt jau izcīnītu uzvaru un Jurgensona izcili veiksmīgā spēle un cīņas gars brīžos, kad viss jau šķita zaudēts.

Zviedri pārsteidza savus viesus ar negaidīti labu spēli jau no paša sākuma, ko atviegloja arī tas, ka latvieši darbojās kā vaļās sasaistīti. Nepadevās uzbrukumam, nekustīga un pasīva aizsardzība. Tikai neilgi pirms pašam beigām rezultāts izlīdzinājās, par ko daļa patiecinās jāsūta ar laimes māmuļai. Sākoties spēles pagarinājumam, nebija vairs nekādu šaubu — zviedri bija jau iztērējuši visu savu spēku, labākie spēlētāji ar saņemto piezīmju normu jau sēdēja uz rezervistu soliņa. Arī latviešu rindas bija jau kļuvušas retākas, taču te uzskatāmi pierādījās vecā patiesība — līdzīgās spēlēs uzvar tas, kam labākas rezerves, viengabalaināka vienība. Tāda bija latviešiem, pagarinājuma rezultāts 19:5 runā skaidru valodu.

Šajā spēlē pirmoreiz izcīnīja arī J. Rituma dāvāto zviedru-latviešu basketbola kausu, ko Zviedrijas basketbola sa-

vienības uzdevumā latviešu vienības kapteinim K. Strēlim pasniedza balvas dāvinātājs. Apbalvoja arī katras vienības labākos spēlētājus. Tos izraudzīja pretinieka vienības 3 vīru žūrija. Zviedri par latviešu labāko atzina O. Jurgensonu, latvieši savas balsis deva zviedru vienības centram J. Hansonam. Izvēle abām pusēm viegla, nēvienam nav ne mazākā iemesla sūdzēties, ka kādam būtu nodarīta pārestība.

Pēc spēles abu vienību spēlētāji un zviedru basketbola savienības pārstāvji tikās kopējās vakariņās, uz turieni ceļu bija atraduši arī saujiņa latviešu. Viņi varēja pārtulkot vienu otru runu, ko — kā jau tas pienākas — deju mūzikas starpbrīžos teica abu pušu pārstāvji. Tie, liekas, nepēma jaunā, ka vairāk par viņu teikto Rīgas viesiem interesēja deju ritmi, krāsu žibona, kustība un noskaņa zviedru restorānā. Arī tā bija iepazīšanās ar mazu daļu no dzīves parašām šodienas Zviedrijā.

Pirmdiena, vienīgā brīva diena Zviedrijā, aizgāja iepazīstoties ar Stokholmas iekšpilsētu, veikalēm.

Otrdien vilciens viesus ievizināja universitātes pilsētā Upsalā, kur apgabala basketbola savienība to rīcībā nodeva mazu autobusu pilsētas apskatei. Šofēris, jauns zviedru students, pāris gadus mācījies krieviski, varēja vingrināties valodas veiklībā. Un viesi bija pārsteigti par viņa samērā labo izrunu. Pēteris Šnore bija lietpratīgs pavadoņs pastaigā pa universitāti, domu, bibliotēku un jauno milzu universālveikalu pilsētas pievārtē. Vienam otram, varbūt, pat radās pārdomas — provincē, un vēl lielāki un lepnāki veikali nekā Stokholmā! Pēc samērā vienkāršās mājvietas Stokholmā, Upsalas Esso motelis ar somu pirti, peldbaseinu un visu iespējamo komfortu istabās šķiet, bija patikama pārmaiņa.

Vakarā notika otra svarīgākā spēle turnejā —

valstu sacīkste Zviedrija—Latvija Upsalā.

Latviešu trenerim M. Valdmanim apspriedē pirms spēles bija sakāmi daži smagi vārdi saviem spēlētājiem, tādi, kurus diez vai panestu Zviedrijas apstākļos tik labprāt visam preti runājošie jaunieši. Uzdevums bija skaidrs — revanšēties par pirmo spēli. Tur gūtai uzvarai trūka uzvaras salduma. Vairāk tāda bija Upsalā — **uzvara ar rezultātu 90:76 (46:34).** Zviedri pirms spēles domājās atraduši uzvaras noslēpumu — esot tikai jānosēd latviešu bīstamākais vīrs Jurgensons. Un, cik līdzīgas domas, latvieši bija nolēmuši nosegt zviedru bīstamāko spēlētāju Hansonu! Zviedri uzdevumu uzticēja savam rūditākajam spēlētājam, vienības kapteinim Lindelavam, latvieši gāja pretējo ceļu — Hansonu sedza pats jaunākais spēlētājs, 19 g. vecais Ivars Žvīgurs. Savu uzdevumu abi sedzēji pildīja tiešām atzīstami, taču rezultāts bija mājniekiem negaidīts. Zviedru spēle, kur gandrīz vai puse punktu vienmēr jāgūst tieši viņu centra uzbrucējam, sabruka. Hansons ieguva tikai 16 p., Jurgensons — 18, bet viņa vietā stājās citi, galvenokārt kapteinis Strēlis, kas nevien veiksmīgi vadīja visu spēli, bet bija fantastiski drošs savos palēciena metienos pret dēli un savāca 21 p. Latvieši sagrāva zviedru aizsardzību jau pašā sākumā, ceturrtā minūtē 13:6, sestā 22:10, divpadsmitā 36:18. Līdz ar to cīņa par uzvaru bija iz-

šķirta un skatītāji dabūja mazliet vilciet. Cerētās pirmās uzvaras vietā pret latviešiem jauns, nediskutējams zaudējums.

Arī šajā spēlē balvu izdalīšanu Zviedrijas basketbola savienība bija uzticējusi J. Ritumam, kuŗš latviešu kapteinim K. Strēlim varēja pasniegt aizvešanai uz Rīgu lielo kausu, kuŗš Latvijai tagad jau divi iraksti. Par latviešu labāko spēlētāju zviedri atzina K. Strēli, latvieši balsoja par zviedru aizsargu, neapšaubāmi Zviedrijas šodien labāko basketbolistu A. Grēnlundu.

Ko spēļ šodienas Latvijas vīriešu basketbols?

Par latviešu spējām jāspriež pēc abās valstu sacīkstēs redzētā. Divu pēdējo draudzības spēļu pretinieku kvalitāte bija par zemu, lai varētu dot ko paliekamu vērtējumam.

Salīdzinot ar pirms 3 gadiem redzēto vienību, laikam, būs jāsaka, ka spēles līmenis ir krities. Nav vēl atvītotāju tādiem vīriem, kā V. un G. Muižniekam, Drakem, Ozeram. Trūkst jauna centra. Lai arī no dzimtenes pēdējā laikā nāca ziņas par V. Eglīša labo formu, tomēr šeit viņš nepārlicināja. Sevišķi pārsteidza mazais iegūto atlecošo bumbu skaits uzbrukumā. Pret tādām vienībām kā Zviedrijā latviešu uzbrukumus noteikti spēlētu labāk ar citu, kaut augumā mazāku, bet kustīgāku centru. Lieta, protams, var būt savādāka PSRS augstākajā līgā, kur katrai vienībai ir vairāki spēlētāji augumā pāri par 2,10 m. Tur, liekas, Eglītis vēl joprojām ir neatvītojams aizsardzībā. Arī šie garie vīri nav pārāk ātri, bet bīstami tieši sava auguma dēļ. Ar tādiem var cīnīties tikai līdzīgs. Nevar arī teikt, ka latviešu uzbrukuma veldotāji sevišķi daudz centās izmantot Eglīti uzbrukumā. Daudzkārt tas arī nemaz nebija vajadzīgs. Tikl pie metiena bija viegli arī citiem, bet neizmantojot centru ir principiā nepareizi. Galvenie balsti vienībai joprojām ir 30 g. v. Jurgensons (š.g. jūnijā beidza inženierzinātņu studijas) un 27 g. v. Strēlis (strādā zinātnisko darbu medicīnā). Vēl dažus gadus viņi būs neatvītojami Latvijas vīriešu basketbolā. Tālāk jāmin 24 g. v. Freimanis, dažbrīd lielisks tālo metienu speciālists, un jaunā zvaigzne (kaut tik nepiemestos zvaigznes niķi) Žvīgurs, kuŗam tikai 19 gadu un skaitās pirmajā piecniekā PSRS junioru izlasē. Abi viņi iedalīti PSRS izlases vienības kandidātos. Žvīgurs apveltīts izcilām cīnītāja īpašībām, lielisku palēcieni, no viņa var gaidīt daudz. Arī pārējie jaunie latviešu basketbolisti rāda acij tikamu basketbolu, taču tāda tipa spēlētāju ir daudz visiem. Pārsteidz latviešu vājā aizsardzība daudzās spēles posmos. Tā vien liekas, ka isti ciešu aizsardzību, t.s. „presingu” viņi nemaz neprot spēlēt, varbūt kā atsevišķi spēlētāji, bet nekādā ziņā kā vienība.

Par saliedētu vienību šo izlasi arī nevar saukt. Pārāk maz iespēju ir kopā spēlēt. Kā zināms, Pad. Sav. atsevišķo republiku izlašu sacensības parasti nenotiek. Izņēmums — t.s. tautu spartakiāde ik ceturto gadu. Tāda notiks nākamā vasarā Maskavā. Uz to tad būs liela gatavošanās, protams, arī treniņa sacensības „pašu mājās”. Taču tas ļoti maz saliedētai izlasei. Ar ārzemēm sakaru tikpat kā nav. Klubu mērogā kaut kas notiek ar citām austrumu valstīm, bet arī reti un šie pretinieki tik pazīstami. Visi spēlē to pašu spēles veidu. Ka šāda norobežošanās pašu mājās ir bī-

tama, pierāda pašas lielās PSRS valstsvienības spēju līmeņa pazemināšanās pēdējos gados. Mēnešiem, pat gadiem ilgā dzīvošana pa treniņu nometnēm nav devusi cerēto. Un tie tomēr tiek uz ārzemēm!

Savādi, ka krievu basketbola vadītāji nesaredz skaidri saskatāmo patiesību — viņu praktizētā spēka basketbolam nav nākotnes. Gaisma joprojām nāk no Amerikas, tur dzimst visi jaunumi, spēles tehnika, elegances, viss tas, kas dara šo sportu tik skaistu. Iepazīties ar to latviešiem nav iespējams. Mazs salīdzinājums — Zviedrijas valstsvienība šogad piedalīsies 32 sacīkstēs, no tām 16 turnejā Amerikā. Tas neapšaubāmi cels spēles līmeni. Rīgas pārstāvjiem, kādreizējās Eiropas basketbola galvaspilsētas tradīciju turpinātājiem, jādzīvo kā aiz Ķīnas mūra. Bet kultūra noslēgtībā neplaukst.

Iepazīšanās ar latviešu spēto nesod vietu optimismam par izredzēm PSRS meistarībā. Būs smagi jācinās par palikšanu 1. līgā. Ja tas izdosies abām vienībām, būs jārunā gandrīz vai par brīnumu. Kopēja vienība varētu cīnīties par 4.—6. vietu, domā latviešu treneri.

Uz Okelbu un Vesterosu.

Latviešu spēles Zviedrijā noslēdzās ar viesošanās lauku ciemā Ockelbu un rūpniecības pilsētā Vesterosā. Kāpēc uz nekad nedzirdētu un nezināmu vietu laukos? Atbilde vienkārša — Zviedrijā basketbols plaukst tur, kur ir kāds entuziasts. Un tāds šinī vietā ir 1956. gadā pēc Ungārijas revolūcijas atbēgušais Zoltans Horvats, vingrošanas skolotājs.

Lauku pagasts, kurā tikai 6000 iedzīvotāju, centrā uzcelis grandiozu būvkompleksu 10 milj. kronu vērtībā, ar izcili modernu un skaistu sporta halli, viesnīcu, veikaliem, restorānu, pašvaldības pārvaldes iestādēm u.t.t. Pie tam — ar saviem līdzekļiem, bez aizdevumiem. Viesi vērās skaistajā sporta zālē kā pasakā, kā tas iespējams? Pārdomas un salīdzinājumi ar laiku dos atbildi arī uz šo jautājumu.

Par spēli nav daudz ko teikt. Zviedrijas izlases 3 vīri un nākamie kandidāti nebija nopietns pretinieks. 89:64 latviešu labā. Veiksmīgākais punktu guvējs te bija Eriks Bogurdovičs — 23 p. Taču treneris ar visas vienības spēli pavisam nebija apmierināts un nākamā dienā Vesterosā visiem atkal bija jādzird nopietni vārdi.

Uzvara pret Vesterosas KFUM teicās rekordlieluma — 135:69. Lai arī mājinieki nebija līdzvērtīgi pretinieki, viņi jāslavē par ciņas gribu un atklāto spēli, nemēģinot tikai turēt bumbu un centies pēc mazāka zaudējuma. Skatītājiem tas patika.

Piektdien, 6. nov. latvieši atgriezās Stokholmā. Nu jau bija, tā sakot, ceļš zem kājām.

Viesošanās Zviedrijā noslēdzās ar dziesmām pilnu, sirsnības cauraustu vakaru, kur ciemiņu uzticīgie pavadoņi, trimdas jauno latviešu mazais pulciņš, varbūt vienīgo reizi sēdēja pie viena galda ar brāļiem no dzimtenes krasta. Viņiem ir un varētu būt tik daudz kopēja. Bet tā saucamais liktenis to izlēmīs citādi. Gudri vīri teikuši, ka vēstures ratu nevar atpakaļ atgriezt. Vitauts Lūdēns to pasaka citādi — Vēsture nav kinolenta, to nevar atpakaļ pārtīt, divdesmitajā gadsimtā latviešus nospēlēja kārtis. Jā, jau dzimušos un toreiz vēl nedzimušos.

Ciemiņi aizbrauc.

Sestdien, 7. novembrī no Arlandas lidlauka latviešu vienība aizlidoja uz Mas-

kavu. Tāds šodien ir tuvākais ceļš uz Latvijas galvaspilsētu Rīgu. Rīgā gan drīz būšot gatavs jaunais lidlauks aiz Kalnciema, kur nolaistais arī strūklū lidmašīnām. Tad būšot iespējama arī tieša satiksme. Tāda varētu būt šīs problēmas viena puse. Bet otra?

Atvadas, sirsnīgi roku spiedieni — uz redzēšanos, uz redzēšanos! Kur, kad? Vai vispār? Neatbildamie jautājumi, vienmēr tie paši. Lidostā — vietā, kas savieno kontinentus ciešām saitēm, bet ledus rokām atšķir vienas tautas bērņus.

Pašās beigās interesants jautājums, ko ciemiņu pavadoņiem stādījuši jau vairāki paziņas. Vai latviešu vienības vadība interesējas arī par latviešu dzīvi šeit, svešumā? Tik daudz taču runāts par gribu pēc nopietniem kultūras sakariem. Uz to var atbildēt ar vienu vieniņu īsu un skaidru — nē. Visi tie latvieši, ar kuriem ciemiņiem te bija sakare, un bez kuriem līdzdalības šādu turneju nebija iespējams ne organizēt, ne īstenot, darīja visu, lai latviešu viesošanās te padarītu interesantāku, bagātāku.

Mums bija jautājumu bez gala par latviešu dzīvi mājās, jautājam dažkārt arī to, ko zinājam. Tik interesanti salīdzināt atbildes. Daži naivākie gaidīja, ka arī par mums ko jautās. Tas nenotika. Dažam tas, varbūt, bija pat sāpīgi. Bet tas ir likumsakarīgi. Mūsu jau nav, nedrīkst būt. Mums dziļi jāatvainojas un jālūdz piedošana, ka vispār elpojām. Atliek tikai samierināties ar veco gudro izteikumu — tev piedots tīks, ja nevarēji, bet itnekad, ja negribēji.

Kas tālāk?

Kādas ir latviešu izredzes sporta sakariem ar rietumiem nākotnē, ne tikai basketbolā, bet arī citos sporta veidos? Tās nav pārāk gaišas.

Basketbolā nākamā gada rudenī Rīgā notiks pirmais četrvalstu turnīrs ar Latvijas, Igaunijas, Somijas un Zviedrijas piedalīšanos. Pēc tam turpmākās spēļu vietas šai turnīrā būs Somijā, Igaunijā un Zviedrijā. Tātad nākamoreiz Zviedrijā — pēc 4 gadiem. Izredžu maz, ka starplaikā varētu notikt kāda tikšanās ārpus minētā turnīra ietvariem. Zviedriem noteikti var gadīties laiks un vajadzība pēc kādas valstu sacīkstes, taču birokratizētā plānošanas mašīnērija padomju sportā prasa nenormāli ilgu laiku un šādus gadījumus nav iespējams izmantot.

Rēgulāri sakari latviešiem ar zviedriem ir boksā un 1971. g. pavasarī latviešus (latviešu gan izlases vienībā paliek arvien mazāk, gluži kā futbolā un ledushokejā, kur pilnīgi dominē ienācēji) gaida Stokholmā. Citu sporta sakaru nav un tādu nodibināšanās tuvākā nākotnē arī nav gaidāma.

Ir gan notikušas it nopietnas sarunas par sporta sakaru paplašināšanu citās nozarēs, taču no Latvijas sporta vadības puses pašlaik nav manāma ne mazākā interese šinī virzienā. Grūti domāt, ka latvieši paši negribētu. Bagāts dara, kā grib, nabags — kā var.

„Balten unter sowjetischer Herrschaft“

Četrslējīgu Ernsta Levija rakstu ar šādu virsrakstu, sakarā ar Baltijas valstu okupācijas trīsdesmito gada dienu ievietoja viena no Rietumvācijas lielākajām avīzēm „Frakfurter Allgemeine Zeitung”. Rakstam bija pievienota arī Baltijas karte.

Velta Toma

TĀ MAIZE, KO SUNS NEŅEM

Tā maize, ko suns neņem
no tavas rokas,
ir cilvēka maize —
to apēd pats,
nelumstīdamies,
nesmilkstēdams —
un no tavas galvas
(bez Dieva ziņas)
nekritīs
ne suņa spalva,
ne tavš mats.

Nāks priecīgas suņu dienas —
tu no karstuma nekļūsi traks.
Nāks rūpju pilna bada gads —
negaudo pret mēnesi,
neraizējies —

Tevi uzturēs pie dzīvības
tā maize,
ko suns neņem
no tavas rokas —

Tevi nenoveiks garā nabago bads.

Padomju birokrātijas džungļi

Cik bieži un necaurbrienami ir padomju birokrātijas džungļi, to ir skaidri parādījis A.P. Kļimovs, Vissavienības patērētāju kooperācijas centrālās savienības „Centrosojuz” valdes priekšsēdis. Savā runā kooperācijas kongresā, kas notika š.g. augustā Maskavā, viņš pastāstīja, ka 1969. gadā Rjazana patērētāju kooperācijas savienība saņēmusi no Centrosojuza 439 lēmumus un rīkojumus un no Krievijas republikāniskās savienības 5572. Savukārt Rjazana savienība tātad pat laikā nosūtījusi sev pakļautām organizācijām — rajonu savienībām un patērētāju biedrībām — 11213 lēmumus un rīkojumus.

Tā tad rīkojumi pieaug ar lavīnas ātrumu. Bet, diemžēl, tas vēl nav viss. Pie minētiem rīkojumiem ir vēl jāpieskaita arī tie rīkojumi, kas nāk no valsts iestādēm un no partijas. Un tad sanāk tāds rīkojumu un lēmumu skaits, ka patērētāju biedrības valdes priekšsēdis labi ja var paspēt tos izlasīt, kur nu vēl izpildīt, nerunājot jau nemaz par to, ka arī pašam paliktu vēl kāds brīdis, lai varētu padomāt par savas biedrības un pircēju vajadzībām.

Vai pēc tā vēl būtu jābrīnās, ka padomju veikalos trūkst daudz preču? Nē, jābrīnās par to, ka tur vispārī vēl arvienu kādas preces ir iespējams nopirkt.

Latvijā trūkst metalla naudas

„Sovetskaja Latvija” š.g. 24. oktobra numurā pastāsta, ka Latvijas PSR Ministru padome esot savā lēmumā atzīmējusi, ka daudzos tirdzniecības, pakalpojumu, satiksmes un citos uzņēmumos, kā arī restorānos un dažādu izrāžu kases bieži trūkstot metalla maiņas naudas, it sevišķi tās, kas izgatavotas no bronzas. Sakarā ar to iedzīvotājiem nākoties pārmaksāt. Ministru padome uzdevusi attiecīgajām ministrijām un citām iestādēm sagādāt maiņas naudu pietiekamā vairumā.

Rodas jautājums: kur un kāpēc šī metalla nauda tā pazūd? Vai to aizved tūristi kā suvenīrus? Vai varbūt to savāc daži veikli ļaudis, lai no iegūtā metalla izgatavotu kādas tirdzniecībā trūkstošas preces un pārdotu par augstu cenu melnajā tirgū? Kas to lai zina!

Skaidrs ir tikai tas, ka sīkā nauda pazūd.

Daudz akmeņu . . .

„Ko viņš meklēja tajā turku galerā?”
Tā niknumā jautāja Moljēra skopulis, kad viņa palaidnīgais dēls ar draugiem izgudro stāstu par turkiem maksājumu izpirkšanas naudā. Kad, mēģinoties pa pasauli, gadās iekļūt ne visai patīkamā situācijā, tad, komiskā izmisumā, gribas tā jautāt pašam sev. Bet tad nāk prātā, ka Moljēra „modernā” jaunekļa taču īstenībā tajā galērā nemaz nebija. Kas zina — ja tēvs ar dēlu abi būtu aplūkojuši vienu otru turku galēru, viņi, varbūt, būtu padomājuši par redzēto un pat par šo to citu.

Dažs labs no tā sauktajiem lielajiem lepojas ar to, ka visu mūžu nav spēris kāju ārpus savas dzimtas pilsētas, kā Kants. Daži gan fiziski atstāj savu sādžu, bet garā turpina tur dzīvot. Viens otrs pat ne jūt ne mazākās vajadzības būt ārpus savas darba istabas. Tiesa, laboratorijā var ir skatīt chromozomas, ir vērot elektronu ceļus. Bet ja gribas ielūkoties norisēs, kas saistās ar paša sugu, ar tās dzīvi dažādās vidēs, tad dzimtas pilsētas, ērtas darba istabas nepietiek: tur var izveidoties teorijas, bet tās, kā jau visas teorijas, taču pārbaudāmas īstenībā. Ja pārbaudes nav, daža laba teorija kļūst par ticības dogmu. Kādas tam sekas, to mūsu laiku cilvēks sevišķi labi zina.

Kāda veca balāde, stāstot par krustnešiem, kas dodas uz Palestīnu, sevišķi piemin, ka

„Bij bruņiniekiem lielas raizes:

Daudz akmeņu, bet maz tur maizes”.
Asas klinšu šķautnes, stāvas, nobrukumos radušās sienas; krūmi un kociņi tikai lēzenākajās nogāzēs. Tā ir pamataina kā Adrijas ziemeļu piekrastē, tā salīņu tūkstošos, ap šo Dienvidslāvijas jūpas robežu. Nedaudz maizes šeit var audzēt tikai šur tur ielejās, kur ziemas lietūs gāzes saskalojušas drusku aramzemes. Pašās nogāzēs, ja tās nav ārkārtīgi stāvas, gan terasēs, gan akmeņgrēdu ietvertos aplokos, aug vai nu lavendeļa krūmi, vai arī plūmju un mandeļu koki. Trūkst ne tikai zemes, bet arī ūdens: jūnijā, jūlijā un augustā tikpat kā nav lietus. Pazemes tvērtēs lietusūdens jāuzkrāj visur tur, kur nav upes vai avota.

Daudz sīkaku Adrijas ziemeļu piekrastes aprakstu var atrast kurā katrā fiziskās ģeografijas grāmatā. Bet kā šāda vide iespaidojusi turienes iedzīvotājus, norādījumu visai maz. Bez tam nedrīkst aizmirst arī vēsturi. Grieķu bēgļi un kolonisti. (Piemēram tagadējā Hvara sala ir sengrieķu Pharos.) Romiešu iekarotāji. (Visa Splitas vecpilsēta iebūvēta Hadriana pilī.) Dažādu novirzienu kristīgie, venecieši, itāļi, austrieši. Tie visi bija „oficiālie” iekarotāji. Bez tam Dalmācijas piekrastes iedzīvotājiem diendienā draudēja arī „neoficiālie” iebrucēji — jūras laupītāji. Dažā labā salā sastopamas kalnu sādžņas, kurām varēja piekļūt tikai pa šaurām aizām. Uz turieni jūrmalnieki bēguši briesmu gadījumos. Vienā otrā sādžņas nosaukumā vēl skaidri saskatāms, ka tā bijusi paslēptuve, kurai laupītāji nespējuši piekļūt. Dažas baznīcas arī kalpojušas paslēptuvēm: tās izbūvētas par īstiem cietokšņiem. Vai kāds brīnums, ka aplaupītie savukārt devušies laupījumu meklēt, kaut gan nabadzīgajās zvejnieku un vīndāru kopēju sādžņās visai maz bija ko laupīt, sevišķi, ja nedaudzās aitas un kazas bija aizvāktas.

Ne tikai skoti labprāt par sevi stāsta jokus. Dalmācijas iemītnieki arī to labprāt dara, jo sevišķi pēc ceturtās vai piektās raki glāzes. (Par raki sauc visus stipros dzērienus, ne tikai pazīstamo sļivovicu; tos destilē katrs zemnieks bez jebkādas atļaujas.) Daudzās variācijās cirkulē joks par puisi, kas bez darba sēž jūrmalā. No Amerikas atbraukušais tēvocis viņu mēģina pārliecināt, ka jāstrādā, lai pēc naudas sapelnīšanas varētu priecāties par skaisto pasauli. Pēc garākas sarunas puisis tēvocim paskaidro, ka viņš taču tieši to patlaban darot. Melnkalnieši, par sevi pavīpsnājot, stāsta, ka viņi gribējuši eksportu veicināt. Vīri sanākuši kopā un ilgi gudrojuši, ko varētu eksportēt. Beidzot Mustafa ieminējies, ka varētu mēģināt eksportēt akmeņus. Pēc neliela pārdomu brīža Vlada, kā odzes dzelzs, pietrūcies kājās un sācis brēkt: „Nē... nē...!” „Kāpēc tad nē?”, kāds no vīriem iejautājies. Vlada, šausmu pārņemts, atbildējis: „Bet, padomājiet, brāji! Ja nu zem akmeņiem ir ista aramzeme!”

Jāpiemēta, ka vīri Adrijas ziemeļu piekrastē vispār labprāt mēdz apspriesties. Apspriežas ne tikai „vinarnajā”, bet arī darba vietā. Kad mans matu cekuls sāka kļūt pārāk „moderns”, lūkojos pēc cirpēja. Beidzot atradu pilsētiņas vienīgo Figaro, bet četras dienas veltī lūkojos pa pavērtajām durvīm. Beidzot veikaliņa īpašnieks mani ievēroja un aicināja ienākt. Nevienš jau negaidot, vīri esot tikai ienākuši aprunāties. Šī vajadzība parunāties un arī pastridēties kļūstot saimnieciski nozīmīga ne tikai ar to, ka runājoties taču nemēdz strādāt un ka runāšanās taču savukārt ne reti rada vajadzību stiprināties tuvākajā „vinarnajā” — to nācās redzēt dažu labu reizi — bet arī sakarā ar tā saucamo uzņēmumu pašpārvaldi. Sarunājoties ar inženieriem, tautsaimniekiem, tehniķiem, arvien iejautājos par darbinieku atalgojumu. Ļoti bieži saņēmu atbildi: „Nav svarīgi, ko darbinieks dara, bet kur viņš strādā. Vienā uzņēmumā, piemēram, inženieris pelna ap 2000 jauno dināru mēnesi (apm. 180 dolaru), bet kādā citā uzņēmumā par to pašu darbu maksā tikai pusi no tā. Iemesls tam esot — pašpārvalde, vēlētais kolektīvs, kas ir īstais noteicējs un kura locekļi nevarot vien beigt „aprunāties”. Ļoti bieži gadījās dzirdēt pašpārvaldes apzīmējumu kā noniecinājumu. Daži domā, ka vecā „valdība no centra” bijusi labāka. Citi norāda uz rosīgajiem privāto darbnīcu un veikaliņu īpašniekiem. Pašpārvaldes negatīvais iespaids esot sevišķi jūtams Serbijā un Maķedonijā, mazāk Slovēnijā. Slovēņi mēdz sacīt, ka vispārējo stāvokli vislabāk raksturojot Dienvidslāvijas laikrakstu nosaukumi: serbiem — Čiņa; kroātiem — Politika; slovēņiem — Darbs. Slovēņi jo sevišķi sarūgtināti par to, ka finansiālais atbalsts, ko viņi sniedzot uzņēmumu ierīkošanai citās federatīvajās republikās, bieži esot zeme nomesta nauda. Kad mēģina saskatīt, kur meklējama izeja, tad runā gan par personīgas vadības un atbildības vēlamību, gan norāda uz privāto uzņēmēju atvērtajām mazajām ēdnīcām, panzījām, darbnīcām. Dažs labs lielo, moderno viesniču pārvaldnieks domā, ka labāk būtu šos uzņēmumus izīrēt privātiem uzņēmējiem; tikai tad varēšot novērst nedienas ar apkuri, ar ūdeni, ar durvju kļiņiem, ar vienmuļo barību. Lai nu ūdens kur ūdens, bet vē-

rojot tirgus, kur zemnieki pārdod savus ražojumus, jāatzīst, ka labai barībai izejvielu netrūkst, trūkst tikai viesniču un ēdnīcu darbinieku uzņēmības un interese.

Vide un vēsture šeit veicinājusi nelielu grupu un individu savrupības tieksmes. Kā vide, tā vēsture radījusi ļaudis fatālistiska noskaņā. Tādēļ nav brīnums, ka stingrās dogmās ietvertai sabiedrības iekārtai, komūnismam, šeit vēl mazāk sekmju nekā citur. Kā daža laba reliģija to darijusi, šeit komūnisms mēģina piemēroties un, piemērodami, pārvēršas. Džilas bāršanās jar jauno kuņģu šķiru, protams, ir pamatota, bet šī jaunā šķira ir tikai viena no pārvērtību izpausmēm, tāpat kā centralizētā valsts kapitālisma grībošanās. Iespaidi nāk arī no rietumiem. Bet zemnieks savā akmeņgrēdu ietvertajā nogāzes lauciņā cilā kapli kā priekš gađu tūkstošiem.
I. Kaģis

M. Džilass par demokrātisku sociālismu

Nesen M. Džilass izdeva jaunu grāmatu "The Unperfect Society". Grāmatu noslēgumā ir šādas atziņas par nākamā attīstību Padomju Savienībā: „Ja krievu tauta un citas padomju tautas ir atpalikušas liberālīzēšanās kustībā, tad to pašu nevar teikt par šo tautu intelligenci. Vēsture apstaigā tautu pēc tautas un tagad, kad tā sākusī savu gājieni pār komūnistu pasauli, būtu pavisam neticami, ka komūnisma dzimtene — Padomju Savienība — būtu izslēgta no viņas ceļojuma plāna. Katra pārmaiņa Padomju Savienībā ietekmēs arī Eiropas komūnistus un komūnistus visā pasaulē, tā izraisot radikālas pārmaiņas Eiropas tautu attiecībās pasaulē tautu starpā. Tas ir krievu un padomju nemierīgo intelektuāļu uzdevums, panākt individuālu brīvību un demokrātisku sociālismu. Domāju, ka viņi cīnīties panāks arī visas valsts pārveidošanu.”

Belševicu neizdevās noēst!

Dzejniecei Vizmai Belševicai ilgāku laiku neļāva publicēties. Taču izrādījās, ka dzejniecei augstu stāvoši draugi Maskavā vissavienības rakstnieku savienībā, kas augsti vērtē šo izcilo dzejnieci. Tā nu kaņa gājieni pret viņu Rīgā noslēdzās bez panākumiem. Pēdējos „Karoga” numuros atkal ievietoti Belševicas dzejoļi.
99

Disertācija par Raini

Arvīds Ziedonis aizstāvējis disertāciju par J. Raini, kas iznākusi angļu valodā ASV — The Religious Philosophy of Jānis Rainis. Wawerly Iowa, Latvju Grāmata 1969. g. (344. lpp.). Rolfs Ekmanis recenzē šo grāmatu mēnešrakstā "Canadian Slavic Studies" un kritizē autora uzskatu, it kā Rainis būtu bijis reliģisks domātājs, jo Rainis humānitārajam sociālismam nebija reliģiska rakstura.

Nabadzības dēļ neies lepnumu zaudēt!

Rīgas avīzes „Sovetskaja Latvija” š.g. 20. oktobra numurā Rīgas maizes kombināta Nr. 1 tehniskais sekretārs (kāds krievs) sūdzas, ka viņam jāsaduroties ar līdz šim neatrisināmu problēmu: nekur nevar dabūt vidēja lieluma un lielas aploksnes.

Kā viņš nesaprot, ka imperijai galvenais ir roboti, antiroboti un tanki, bet nevis aploksnes. Ja tikai ir liela dūre, ko parādīt pasaulei, tad jau arī pasta sūtījums var ievēstīt vecās avīzēs. a

Meklējiet rakstos un serijs . . .

LTA ziņo („Cīņa”, 21.10.70.): „Republikas tiesām uzdots pastiprināt cīņu pret valsts un sabiedriskās mantas (tautas manta vairs neeksistē) izlaušanu, kukuļņemšanu un citiem smagiem noziegumiem”.

Valsts kapitālisma aizsargiem Latvijas darbaļaudis atbild ar veco revolucionāru dziesmu:

Kaut sevi skujām sedzam,
Mums pieder viss, ko redzam!

*

Pret centralizētās birokrātijas uzkuņģēšanas strādnieku šķirai protestē biedrs M. Kivite „Cīņa” (25.10.70.): „Arod biedrība un citas sabiedriskās organizācijas formāli gan eksistē, bet tikai formāli, tikai tik daudz, lai būtu, kas paraksta papirus. Apstākļi to normālai darbībai netiek nodrošināti”. Tātad:

Mums, strādnieki, stāt ciešās rindās, —
Tik vienoti mēs varens spēks.
Mums brāzties spēcīgāk uz priekšu,
Lai vergu valsts reiz drupās krit!

*

Iespēju tuvāk ieskatīties padjaunatnes sadzīvē Latvijā dod Ērika Kandra tēlojums „Miglas bāka” (LuM, 26.9.70.); tur aprakstīta grupseksa norise kādā kopmītnē tautu draudzības zīmē (brāliņās tautas pārstāvis Saša minās ar latvieti Ausmu). Kanders raksta:

„...ieciņstējās gultas, pāriši slaistīja galvas. Saša:

— Kas tev ir Sveta? Vai slikti kļuva?
— Tu nesauc viņu tā. Vai aizmirsti, ka viņa to nevar ciest? — Valija viņu norāja”.

Morāle: Saša bija aizmirsis Ļeņina novēlējumu — saudzīgi izturēties pret citu tautu nacionālām jūtām.

*

Par savas tautas tiesībām sācies iestāties Jānis Sudrabkalns. Viņš raksta „Cīņa” (11.9.70.):

„...mazā latviešu tauta cietusi pārmērīgi, līdz galam izdzērusi sausu ciešanu un pārestību kausu... Arī viņa taču, tāpat kā visas citas tautas, ilgojas laimes, mīlas, savu tikumu un paradumu, savas valodas, savas brīvības izprasmes”.

Sudrabkalnam pievienojas Valdis Rūja, brīdinādams:

Lai vēl pēkšņu reizi kāds,
Saulgriežiem kad vīkstas,
Jāņus neaizaicināts
Traucēt neuzdriksas!

Pret latviešu pazemību un zememību vērsās Ojārs Vācietis:

Nāca pretī ļauni ļaudis,
lika lietā pātadziņu,
sūrtin sūra man vaidziņis,
es pagriezu otru vaigu
un pavisam aplam.

*

Atlikušās slejas Dr. U. J. šoreiz grīb izmantot tautiešu (t.) un biedru (b.) aforismiem, kas pēdējā laikā sameklēti dažādos rakstos:

— Vienkārši ir nospļauties uz ielas, atstāt tukšu konservu kārbu vai sadauzītu pudeli upmalā, iegriezti sirdi zaļa koka mizā (b. E. Vilks)

— Mūsu ekspedīcijā nu ir ģenerālis, 4 profesori... 5 arhitekti, sievietes, dāmas un bērni. (t. R. Legzdīņš)

— Padomju padsmiņnieks nemācās, ne pērts, ne glaudīts. (b. L. Pūrs)

— Mūsu propagandistiem-vēsturniekiem vairāk uzmanības jāveltī PSKP

vēstures mūsdienu viltotāju, latviešu buržnacistu apmelojošo izdomājumu zinātniski pamatotai kritikai un atmaskošanai. (b. A. Drizulis)

— Tikai tas cilvēks spēj augt, kas nebaidās nokāpt atdzimtes liesmās. (t. Z. Mauriņa)

— Mati sedz acis, bet nesedz tie kaunu. (t. J. Babre)

— Kuņš tad negrib būt paties, un kuņš tad zibens neķer... (b. O. Vācietis)

— No klusuma Bēthovens darinājis Devīto simfoniju. (b. E. Plaudis)

— Nevar sasist pretinieku tikai ar „sāļtītiem” vārdiem. (b. E. Damburs)

— Nedurties acīs nevienam — it īpaši tad, ja partijai dienam! (b. V. Lukss)

— Gribas bez rimšanās domāt par Ļeņinu. (b. M. Svetlova)

— Profesors pieņēma mūs visglaunākajā restorānā, peldošā ūdenī varēja dancot vakartērpā. (t. R. Legzdīņš)

— Mūsu šķiriskie ienaidnieki ārēmēs, latviešu buržnacisti mēģina izmantot kultūras sakarus ideoloģiskām diversijām. (b. A. Goris)

— Lai taupīgi saimniekotu, jāzina ko un kā taupīt. (b. L. Mandelis)

— Mūrā var aprīnāt mākslinieka Korna māju un darbnīcas... kur gleznotas Dalaras meitas pilnīgi kailas. (t. R. Legzdīņš)

— Pašaižliedzīgi kalpojot tagadnei, mēs dzīvojam nākotnei. (t. Z. Mauriņa)

— Ja galva visu laiku pagriezta atpakaļ, var novelties no kājām. (b. E. Vilks)

— Dieva visvarenību atvieto robots, mehanika. Ārpus šī laika stāv latviešu trimdnieki ar ticību Latvijai. (t. R. Legzdīņš)

— Žēl, ka neizdevās saņemt viņu dzīvu. Kur ir Hitlera liķis? (b. Staļins)

— Mēs ar Longīnu Apkalnu rakstām operu, kur Roza Luksemburga darbojas kā dzīva persona. (t. Dr. G. Pone)

— Zināšanas alkas padzemē sāk nomainīt nezināšanas vilinājums. (b. L. Pūrs)

— Apkārtne (Nerkē) ir skaistas muižas; tur dzīvojuši slaveni Kārļa XII ģenerāli no Poltavas laikiem. (t. R. Legzdīņš)

— Jau otro sezonu pēc kārtas reperuāri tikpat kā nav oriģināllugu. (b. V. Hausmanis)

— Klāns sajūsmīnās par visu, izņemot komunistus un sociāldemokratu. (t. A. Ezergailis)

— Kristīgo baznīcas iet bojā pārkoņa negaisos, zemes trīcēs, ugunsgrēkos un kaļa apstākļos; skaidri redzams, ka baznīcas nav nami Dievam. (t./b. P. Balcers Austrālijā)

— Teodors Reiters ar dēlu Leonu pavēra plašas perspektīvas mūzikas mākslā. (t. R. Legzdīņš)

— Bezdarbu esam likvidējuši, bet bezdarbība soļo blakus un atsedzas aizvien nekautīgāk kā jaunekles stilbi minisvārciņos. (b. L. Pūrs)

— Kaļš un miers, brīvība un verdzība nav vācāna izverdumi, bet cilvēka prāta un neprāta sekas. (t. Z. Mauriņa)

— Kur vien veries, visur mīlē, tikai bērni nepiedzimst. (b. J. Sirmbārdis)

— Svētīgi ir tie, kas sūkā knupīti. (b. V. Valainis)

Rakstīkli sūkādams, savu seriļu beidz D. Ulafs Jāņsons.

Pulkvedis K. Lobe

bija iesūdzējies zviedru laikrakstu *Malme* „Kvällposten” par goda lauļšanu, jo tas 1969. g. 7. martā bija ievietojis fotogrāfijām papildinātu rakstu, apsūdzot pulkvedi kaļa noziegumos. Pamats bija S. Vizontāla iesniegums zviedru valdībai ar uzaicinājumu ievadīt tiesas izmeklēšanu pret pulkv. K. Lobi.

Lietu varenās liesmās mēģināja uzpūst arī okupētās Latvijas preses vāgari, piesaucot arī dažādas lieciniekus. Zviedru laikraksta advokāts arī mēģināja dabūt lieciniekus no Latvijas domātam tiesas procesam, ko arī solīja, bet oktobra beigās Zviedrijas sūtniecība no Maskavas paziņoja, ka liecinieki nevarēšot ierasties.

Redzot šīs bailes liecināt brīvas tiesas priekšā, laikraksta advokāts atzina lietu par zaudētu, avīze ievietoja atvainošanās rakstu š.g. 10. nov. numurā un samaksāja pulkv. K. Lobem prasīto sāpju naudu. Tā sabruka atkal viens Rīgas propagandas gājiens. Joprojām neatbildēts paliek jautājums, kāpēc Vizontāls tik viegli noticēja krievu propagandas aparāta piespēlētiem materiāliem. Viņš tomēr bija iekarojis sev nopietna darbinieka vārdu nacistu kaļa noziedznieku meklēšanā. Vai šai spēlē būs bijuši arī citi momenti, kuļi atklāsies tikai nākotnē?

Vai nu tā jāraksta vēsture?

Prof. Dr. Edgars Dunsdorfs „Universitātes” š.g. 26. numurā ievietoja rakstu „Latvijas Universitātes Tautsaimniecības nodaļa”. Rakstā vērtēti minētās nodaļas mācības spēki un pie tam visai neobjektīvi. Kamēr nekorporēji (piem. Ed. Širons un Ed. Balodis) attēloti visai negatīvi, par Selonijas filistriem (piem. A. Lejas-Sausu un V. Vitolu) radīts iespaids, itkā viņiem kā mācības spēkiem neko nevarētu pārnest. Vai tas tāpēc, ka tanī pašā „Universitātes” numurā aprakstīta korporācijas Selonija 90 gadu jubileja?

Sevišķi smagi un pilnīgi nepamatoti no Dunsdorfa spalvas ir cietis prof. Longins Ausējs. Rakstā apgalvots, ka Ausēja doktora disertācijā „Matemātikas metodes ekonomiskajās zinātnēs”, kas publicēta 1938. gadā, trūkstot „doktora disertācijas esenciālās daļas”. Iste-nība tomēr ir tāda, ka Ausēja aizstāvētā doktora disertācija saucās „Ienākuma sadalījums Latvijā (1924. — 1937.)” un tā ir publicēta Latvijas Universitātes rakstos 1940. gadā. a

Jauna ministrija Latvijā

1956. g. destalinizācijas laikā likvidēja tieslietu ministriju centrālajā valdībā Maskavā un arī savienotās republikās, to skaitā Latvijā. Likvidāciju motivēja ar vajadzību pastiprināt tiesu neatkarību un decentralizēt tās organu. Tagad, 14 gadus vēlāk, Maskava taisīja jaunu pagriezīenu un nolēma tieslietu ministrijas atjaunot, lai „pastiprinātu noziedzumu apkarošanu”. Septembrī iecēla par tieslietu ministru centrālajā valdībā V. Terebilovu, bet 19. oktobrī Latvijas PSR APP ar savu dekrētu atjaunoja koprepubliķānisku tieslietu ministriju arī Latvijā. Par tieslietu ministru iecēla 41 g. veco Jāni Dzenīti, Latvijas latvieti, kuļš tikai 1950. g. beidzis vidusskolu un pēc tam arī LVU juridisko fakultāti. Dzenītis līdz šim strādājis dažādās prokurātūrās, bet kopš 1967. g. bijis Augstākās tiesas loceklis.

Pēteris Aigars dzejoļi

„Zaļie zīmneši”, dzejas, 47. lpp. Arnolda Tiemaņa apgāds Toronto, 1969. gadā.

„Sarkanais vilciens”, 47 lpp. Poets' and Painters' Press, London 1968. Anna Achmatova "Requiem" 61 lpp.

Atdzejojis Pēteris Aigars. Inter-Language Literary Associates, 1968.

Krājumiņš „Zaļie zīmneši” izdots glītā apdarē un tajā sakopoti pavisam 32 dzejoļi. Tur Aigars apliecina sevi kā aistētu un rūpīgu formas meistarau; viņa dzeju ir patīkami lasīt, tā izceļas ar savu valodas bagātību un noslīpēto izteiksmi. Aizmugurē varam izšķirt labu pasaules literatūras pazinēju. Ja arī autors vietām pieskaņas mūsu sāpīgā likteņa temām, tās viņa dzejā neliekas šķautnainas un asas.

1968. gadā iznāca sējumiņš ar Aigara dzeju „Sarkanais vilciens”, kurā attēlots kāda deportēto transporta liktenis. Grāmatā dzeja tulkota bez tam vēl angļu, franču, vācu un spāņu valodās, bet priekšvārdu rakstījis pazīstamais spāņu publicists un demokrats Salvadors de Madariaga, kas dzīvo Anglijā. Viņš arī veicis dzejas tulkojumu spāniski, izmantodams angļu tulkojumu. Angliski savukārt dzeju tulkojis vēl prof. Metjūzs, franciski Ilze Veisbarta un vāciski Zigrīda Apšeniece. Par tulkojumiem un atdzejojumiem var teikt, ka tie visumā izdevušies labi. Grāmatas noslēgumā ievietots netaisīti prof. Metjūza priekšvārds dzejas angļu izdevumam 1951. g.

Pēteris Aigars atdzejojis arī Annas Achmatovas „Rekviēmu” un grāmatā tas iespīests līdztekus krievu oriģināltēkstam. Ievadvārdus, kuros lasītājam stāda priekšā A. Achmatovu, arī rakstījis Aigars un tie iespīesti latviešu un krievu valodās, bet Fransuā Moriaka epilogs par dzejnieci pievienots noslēgumā franču valodā. Gunārs Gāle

„Sprāk i kontakt”

Vēršam lasītāju uzmanību uz zviedru valodā Aldusa seriāļ izdoto prof. Veltas Rūkes-Draviņas grāmatu ar šādu nosaukumu. Tajā iztirzātas valodas funkcijas, mazākuma tautību un iecelotāju, sevišķi viņu bērnu valodnieciskās problēmas, kā arī div. un daudzvalodības jautājumi u.c. interesantas un aktuālas lietas.

E. OGRĪŅA APGĀDĀ

tikko iznākusi

Voldemāra Bastjāņa grāmata

DZĪVES STRAUMĒ

Šī ir autora atmiņu cikla pirmā grāmata, kas aptver laiku no viņa bērnības cauri skolu un studiju laikam līdz darbam neatkarīgā Latvijā 1922. gadā. 2. daļa — Demokrātiskā Latvija un 3. daļa — Gala sākums — iznāca agrāk, aptverot laika posmu no 1922.—1940. gadam. Dzīves straumē ir interesanta no sākuma līdz beigām, rādot tīri personīgo veidošanos un rādot un vērtējot dzīves apstākļus un cilvēkus, ar kuriem ticis studiju un darba gados.

Grāmatas cena: \$ 7.—; DM 23.—; Zv. Kr. 35.—. Dabūjama visās latv. grāmatnīcās. Ģenerāļkomisijā

Jānis Abučs

Box 54

621 04 VÄSTERAS, Sweden

Padomju plānošanas „ziedi”

Ka padomju saimnieciskās plānošanas rezultātā tautai rodas lielas neparedzētas (varētu arī teikt: negribot izplānotas) grūtības un zaudējumi, tas tautsaimniekiem nav nekāds noslēpums, jo centrā sastādītie plāni nekad nevar būt bez lieliem robiem un ačgārnībām. Bet par šīm lietām padomju prese raksta reti un maz un, ja arī kādreiz kaut ko ziņo, tad tikai sīkumus. Lielākas lietas „pasprūk” tikai teorētiskos rakstos, bet tos lasa vienīgi speciālisti un tāpēc tās paliek lasītāju vairuma nepamanītas.

Kā interesantu piemēru var minēt gaŗāku rakstu par banku sistēmu komūnisma izbūvē, kas ievietots krievu žurnālā „Kommunist” š.g. 12. numurā. Tur lasām cita starpā: „Tomēr tie preču daudzumi, kas paredzēti iedzīvotāju patēriņam un sīktirdzniecībai, kā arī iedzīvotājiem paredzētie pakalpojumi, atsevišķos rajonos ne arvienu ir pienācīgā veidā saskaņoti ar darba ļaužu ienākumu līmeni. Tas spīez iedzīvotājus braukt pēc viņiem nepieciešamām precēm uz citām pilsētām un citiem rajoniem...”

Grūti būs apgalvot, ka tas iznāk iedzīvotājiem ērti un lēti. Bet pret pastāvošo iekārtu padomju ļaudis nedrīkst protestēt.

Tālivalža tolerance

Kanadas „Latvija Amerikā” Eiropas redaktors V. Skultāns plašākā rakstā ieteic latviešiem būt iecietīgākiem vienam pret otru. Laba doma, tikai redaktors varētu to vispirms adresēt LNAK pr-dim Tālivaldim Kronbergam, kas tani pašā laikrakstā (nr. 53) cita starpā laidis klajā šādus stila ziedus: „Brīvība” norej visus mūsu nacionālos iestādījumus — mūsu diplomātisko korpusu, mūsu baznīcas, mūsu centrālās organizācijas — visus, izņemot Bruno Kalniņu un sociāldemokratu”. Protams, kaut kādus pierādījumus saviem neglītājiem uzbrukumiem Kronbergs nav pūlējis dot. Atliek piezīmēt, ka Kronberga „atklājumā” nav neviena vārda patiesības. Kanadas latviešiem šāda viņu nacionālās padomes priekšsēža nekorrekta rīcība godu nedara.

Sociālistiskās internacionāles

biļetēns „Sinews” ievietojis savā aug. n-rā plašu Dr. B. Kalniņa rakstu "The Position of Minorities in the Soviet Union" (17 lpp.)

J. Raiņa RAKSTI 17 sējumos

ir

SKAISTA un VĒRTĪGA
DĀVANA

sev un citiem, piemērota gan
privātās, gan arī sabiedriskās
svinību reizēs.

Komplekta cena \$ 70.—

Pieprasiet latviešu grāmatnīcās
vai tieši apgādā

J. Abučs

Box 54, 721 04 Västerås, Sweden

Atteikti priekšlasījumi ASV

Sakarā ar nopietnu slimību Dr. B. Kalniņš bija spiests atteikties no piedalīšanās 2. Baltijas zinātnieku konferencē San Hozē. Līdz ar to nevarēs notikt arī viņa paredzētie priekšlasījumi latviešiem Sanfrancisko, Minneapolē, Čikagā un Ņujorkā.

Andrejs Upīts miris

Rīgas radiofons ziņoja, ka 17. novembrī nomiris rakstnieks A. Upīts (dz. 4. 12.1887.). Viņš bija apkārts ar visu lielumu Leņina un sarkano karogu ordeņiem. Darbus, par kuriem viņš tos dabūja, neminēs latviešu tautas vēstures goda lapās. Kā rakstniekam A. Upītim savā laikā bija diezgan liela nozīme, par šo devumu viņam būs sava vieta latviešu kultūras vēsturē.

Jaunas recenzijas par B. Kalniņa darbu

Dr. B. Kalniņa grāmatu „Agitprop”, kas iznāca vācu valodā, vēl arvien turpina recenzēt žurnālā un laikrakstī. 1969. g. atzinīgas recenzijas bija iespīestas Österreichische Monatshefte” Vīnē, „Voralberger Volksblatt”, „Format” Stutgartē un metālstrādnieku mēnešrakstā „Der Gewerkschafter” Frankfurtē.

Zviedru prese par leģionāriem

Vienu no plašākiem un latviešiem labvēlīgākiem rakstiem 6. septembrī ievietoja sociāldemokrātiskais Stokholmas laikraksts „Aftonbladet”. Tur divas lappuses bija veltītas intervijai ar baltiešu kaŗavīru izdošanas laikā pašnāvību izdarījušā leģiona virsnieka Pēteris Aigars dēlu Imantu, kas tagad dzīvo Skultunā pie Vesterosas. Rakstam pievienoti pieci fotoattēli.

Redakcijai piesūtītas grāmatas

Raiņa un Aspazijas gada grāmata 1971. gadam. RAF izdevums, Stokholmā 1970. g.

V. Bastjānis, Dzīves straumē. Atmiņas. E. Ogrīņa izdevums, Stokholmā 1970. g.

Acta Latgalica 3. Latgaļu pētniecības institūta izdevums. Minchenē 1970. g.

J. Turbads. Kēves dēls Kurbads. Ceļinieka izdevums. Anarborā 1970. g.

BRĪVĪBA

Brīvība ir vienīgais trimdas mēnešraksts, kas sniedz tiešu informāciju par apstākļiem Latvijā. Tā informē par to, ko domā un dara dzimtenē.

Brīvības abonements (10 n-rī gadā) maksā Zviedrijā gadā Kr. 16:—, pusgadā Kr. 8:—; ASV un Kanadā ar galsa pastu dol. 4.— (2.—), Austrālijā dol. 5.—. Zviedrijā nauda lemaksātama postgīro 45 83 35—7 Lettlands SAP, Utlands-kommittēn, Box 40 241, 103 44 Stockholm 40. No citām zemēm naudas sūtījumi adresējami Bruno Misiņam, Box 40 241, S-103 44 Stockholm 40, Sweden.

Redakcija: Strandliden 61 1 tr.
162 38 VALLINGBY, Sweden

Redaktori:
Bruno Kalniņš un Jānis Rītums.

Atbildīgais izdevējs: Emīls Ogrīņš

Andersson & Kagart Tryckeri AB